

УДК 351.77

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-2.36>**Н. О. Полковнікова**аспірант кафедри публічного управління та землеустрою
Класичного приватного університету

ШЛЯХИ ПОСИЛЕННЯ РОЛІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НАСЕЛЕННЯ

Досліджено наукові праці із проблем державного управління та адміністративно-правового регулювання повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення та взаємодії місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій. У статті з'ясовано основні проблеми в системі охорони здоров'я; розкрито роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування в контексті управління сферою охорони здоров'я; окреслено шляхи посилення ролі органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення в Україні. Наголошено на необхідності розмежування повноважень щодо сфери охорони здоров'я між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Висвітлено труднощі в процесі реформування галузі охорони здоров'я України в контексті орієнтації на європейські стандарти медичного обслуговування населення. Доведено необхідність забезпечення умов для збереження здоров'я нації як передумови економічного зростання та авторитету на міжнародній арені. Підкреслено негативний вплив чинників техногенного, природного та екологічного ризику на здоров'я людини, що спричиняють численні захворювання. Акцентовано на тому, що це посилює вимоги до політики у сфері охорони здоров'я на державному та регіональному рівнях. Зосереджено увагу на пошуку нових шляхів, механізмів та методів удосконалення управління політичними процесами у сфері соціальної політики регіонів та діяльності органів місцевого самоврядування в галузі охорони здоров'я. Основними шляхами посилення ролі органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення в Україні визначено впровадження на місцевому рівні заходів щодо: профілактики захворювань; забезпечення якісного медичного обслуговування; зниження коефіцієнта смертності населення; розроблення програми продовження тривалості життя і трудового довголіття людей; підвищення їхньої соціальної активності; пропаганди здорового способу життя і культури здоров'я; зведення до мінімуму негативного впливу антропогенних чинників на довкілля певного регіону та здоров'я населення; його оздоровлення й екологічної реабілітації тощо.

Ключові слова: антропогенні чинники, державна політика, державне управління, екологічний вплив, здоров'я нації, культура здоров'я, місцеве самоврядування, органи державної влади, охорона здоров'я.

Постановка проблеми. Вектор державної політики України спрямований на євроінтеграцію в усіх галузях, у тому числі – охороні здоров'я, пріоритетом її є забезпечення умов для збереження здоров'я нації як передумови економічного зростання та авторитету на міжнародній арені.

Сьогодні вплив чинників техногенного, природного та екологічного ризику на здоров'я людини, що спричиняють численні захворювання, посилюють вимоги до політики у сфері охорони здоров'я на дер-

жавному та регіональному рівнях. Відтак набирає все більшої актуальності питання державного регулювання політики збереження здоров'я нації.

Тому пріоритетним завданням державного менеджменту є пошук нових шляхів, механізмів та методів удосконалення управління політичними процесами у сфері соціальної політики регіонів та діяльності органів місцевого самоврядування в галузі охорони здоров'я, що актуалізує тему статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему адміністративно-

правового регулювання повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення та взаємодії місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій порушили у своїх в працях О. Бориславська [20], З. Гладун [5], О. Торбас [18], Н. Янюк [20]; функції та повноваження органів місцевого самоврядування у сфері охорони громадського здоров'я з'ясовано в дослідженні О. Васюк [2]; окремі аспекти управління охороною здоров'я територіальної громади відображено в наукових розвідках В. Вакулєнка [19]; механізми державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я висвітлено С. Вовк [4]; питання державного регулювання інноваційних процесів у системі охорони здоров'я розкрито Н. Карамішевим [8]; перспективи та шляхи подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні розглядали В. Лехан, В. Рудий [11]; конкурентоспроможності регіонального управління у сфері охорони громадського здоров'я приділено увагу в роботах І. Рожкової [17].

Мета статті – з'ясувати основні проблеми в системі охорони здоров'я; розкрити роль органів державної влади та органів місцевого самоврядування в контексті управління сферою охорони здоров'я; окреслити шляхи посилення ролі органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення в Україні.

Виклад основного матеріалу. Держава завжди зацікавлена у високоефективній діяльності охорони здоров'я, у зв'язку із чим визначає заходи щодо розвитку сфери охорони здоров'я як пріоритетної в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування [12].

Проблема збереження і зміцнення здоров'я населення у всіх часи була однією із ключових у суспільстві. Здоров'я нації – це показник цивілізованості держави, що відображає рівень її соціально-економічного розвитку, головний критерій доцільності та ефективності всіх сфер діяльності людини. Наразі в Україні тенденція погіршення здоров'я населення набула загрозливого рівня. Це зумовлено збідненням значної частини населення, погіршен-

ням екологічної ситуації, розповсюдженням руйнівних стереотипів поведінки, зниженням доступності до якісних медичних послуг, витратністю сучасної системи освіти [7, с. 3].

Здоров'я населення є однією з найбільших цінностей, необхідною умовою для соціально-економічного розвитку країни. Створення оптимальних умов для реалізації потенціалу кожної особи впродовж всього життя, досягнення європейських стандартів якості життя та благополуччя населення є одним із основних завдань, визначених Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» [15].

Громадське здоров'я – сукупне здоров'я людей, які проживають на певній території або в державі в цілому [10]

Нам імпонує визначення охорони громадського здоров'я в контексті національної безпеки держави, зроблене науковцем Н. Рингач: «Це – наука та мистецтво запобігання хворобі, подовження життя й охорони здоров'я, забезпечення стану оптимальної життєдіяльності за рахунок організованих зусиль суспільства за такими напрямками: оздоровлення навколишнього середовища, санітарний контроль; контроль масових інфекцій; просвіта населення з питань здоров'я і гігієни; організація медичної допомоги та догляду, рання діагностика небезпечних хвороб і запобігання їм, розвиток соціальних послуг, забезпечення кожному гідного рівня життя для підтримки здоров'я, розподіл соціальних благ таким чином, щоб кожний громадянин зміг реалізувати своє право на здоров'я і довголіття» [16, с. 50].

Як зауважує В. Москаленко, стратегічною метою будь-якої країни є забезпечення благополуччя і добробуту суспільства та високої якості життя громадян. Важливим складником благополуччя є здоров'я, збереження і зміцнення якого становить пріоритет державної політики [9]. На думку О. Поживілової, стратегічною метою політики держави у сфері охорони здоров'я є поліпшення стану здоров'я населення [14].

Нова система громадського здоров'я в Україні наразі будується на засадах децентралізації та субсидіарності,

при цьому всі програми щодо охорони здоров'я координуються Центром громадського здоров'я МОЗ.

На регіональному рівні політика у сфері громадського здоров'я здійснюється органами місцевого самоврядування через регіональні центри громадського здоров'я та мережу закладів первинної медичної допомоги, методологічну допомогу яким надаватиме національний центр громадського здоров'я [13].

Наразі в Україні відбувається реформа системи охорони здоров'я з орієнтацією на світові тенденції розвитку сучасної медицини згідно з головними положеннями Європейської політики у сфері охорони здоров'я «Здоров'я-2020». У зв'язку із цим у нашій державі було запроваджено низку необхідних заходів у контексті покращання здоров'я нації, але, незважаючи на це, інформація матеріалів статистичної Державної служби та МОЗ України засвідчила негативну тенденцію щодо стану громадського здоров'я, високі показники захворюваності та коефіцієнта смертності населення, що, на жаль, у поточному 2020 р. збільшився у зв'язку з пандемією, спричиненою вірусом COVID-19.

Невтішна статистика медико-демографічних показників є свідченням недосконалості державної політики з реформування чинної системи охорони громадського здоров'я України, що підтверджує неналежний рівень медичного обслуговування населення відповідно до вимог міжнародних стандартів.

Як зазначають дослідники (Ю. Бойчук, Е. Солошенко, В. Смоляр, О. Циганенко [1]), в умовах забруднення навколишнього середовища потрібно відшукувати шляхи екологічної реабілітації, засоби оздоровлення. Одним із головних заходів є забезпечення людей питною водою найвищої якості. Необхідно проводити детоксикацію організму шляхом вживання природних ентеросорбентів, які ефективно виводять токсини з організму (сухі пшеничні висівки; пектино-вітамінні драже, шроти з насіння; лігнін, що отримується з деревини хвойних порід). Вчені зауважують, що ентеросорбенти входять до складу багатьох продуктів. Наприклад, полісахарид пектин у великих кількос-

тях є у водоростях і фруктах: він знижує рівень холестерину, зв'язує та виводить радіонукліди і солі важких металів. Пектини використовуються в харчовій промисловості: їх отримують із цукрового буряка, кошиків соняшнику, фруктового макухи тощо.

Серед шляхів посилення ролі органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення в Україні мають бути: впровадження на місцевому рівні заходів щодо: профілактики захворювань; забезпечення якісного медичного обслуговування; зниження коефіцієнта смертності населення; розроблення програми продовження тривалості життя і трудового довголіття людей; підвищення їхньої соціальної активності; пропаганди здорового способу життя і культури здоров'я; зведення до мінімуму негативного впливу антропогенних чинників на довкілля певного регіону та здоров'я населення; його оздоровлення й екологічної реабілітації тощо (рис. 1).

Наразі необхідним є розроблення, як стверджує Н. Рингач [16], нової, адекватної сучасним соціально-економічним умовам стратегії охорони і покращення здоров'я населення, спрямованої, передусім, на формування в суспільстві культури здоров'я, і роль державного управління у процесі реформування важко переоцінити. Як підкреслює науковець, оптимізація управління охороною громадського здоров'я дасть змогу всебічно відобразити інтереси охорони здоров'я в усіх сферах державної політики. Збалансована співпраця щодо збереження людського потенціалу країни зацікавлених сторін на всіх рівнях управління, створення умов для зміцнення здоров'я нації та максимально можливого його покращання, зменшення рівня смертності населення і підвищення тривалості життя сприятиме зміцненню національної безпеки України.

На думку К. Вишньовської, «реформа охорони здоров'я, яку проводить та чи інша цивілізована країна, передбачає насамперед поліпшення стану здоров'я членів суспільства, підвищення ефективності системи охорони здоров'я та більшу доступність людей до медичних послуг» [3, с. 78]. Дослідниця вважає, що однією із причин

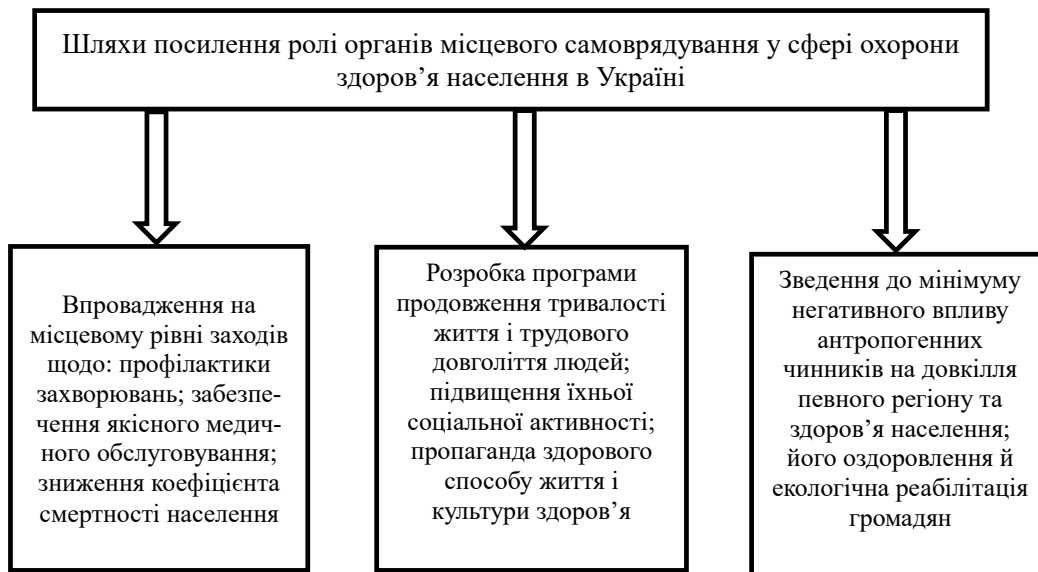

Рис. 1. Шляхи посилення ролі органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення в Україні

різкого зростання витрат фахівці вважають розвиток нових, у край дорогих технологій, новітніх методик лікування й діагностики хворих. Якщо, наприклад, «польська система охорони здоров'я працює зараз достатньо успішно, на вітчизняну впливають негативні тенденції» [3, с. 85].

Що стосується діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в контексті поліпшення стану громадського здоров'я, то забезпечити його можливо шляхом широкого залучення громадськості до формування і впровадження державної соціальної політики, підвищення ефективності міжгалузевої взаємодії з охорони здоров'я, обов'язкового вивчення та врахування потреб територіальної громади і населення в регіонах.

Здоров'я нації є показником цивілізованості держави, що відображає рівень її соціально-економічного розвитку, головним критерієм доцільності та ефективності всіх сфер діяльності людини. Науковці застерігають, що наразі в Україні тенденція погіршення здоров'я населення набула загрозливого рівня. Це зумовлено збідненням значної частини населення, погіршенням екологічної ситуації, розповсюдженням руйнівних стереотипів поведінки, зниженням доступності до якісних медичних послуг, витратністю сучасної системи освіти [7, с. 3].

Висновки. Отже, з метою забезпечення здоров'я нації як одного з важливих чинників національної безпеки України необхідними є проведення таких заходів, як:

- управління фізичними і соціально-економічними чинниками та показниками здоров'я;
- забезпечення ефективного впливу на формування політики у сфері охорони здоров'я для громад і громадських організацій;
- пропаганда здорового способу життя і створення умов для усвідомленого його вибору підлітками, молоддю, дорослим населенням;
- збільшення інвестицій у розвиток сфери охорони здоров'я на регіональному рівні з метою покращання здоров'я населення;
- вдосконалення функцій органів місцевого самоврядування системи державного регулювання шляхом розвитку закладів охорони здоров'я на певній території.

Список використаної літератури:

1. Бойчук Ю.Д., Солошенко Е.М., Смоляр В.І., Циганенко О.І. Екологічні проблеми харчування людини. Київ : Око-плюс, 2002. 92 с.
2. Васюк О. Розвиток повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення в Україні.

- рони громадського здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2010. № 2. URL : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=92>.
3. Вишньовська К. Проблеми реформування системи охорони здоров'я в Україні. *Світ фінансів*. 2008. № 3(16). С. 78–86.
 4. Вовк С.М. Механізми державного управління системними змінами у сфері охорони здоров'я : автореферат дис. ... докт. з держ. управл. : 25.00.02. Маріуполь, 2019. 42 с.
 5. Гладун З.С. Адміністративно-правове регулювання повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення. URL : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=90.
 6. Гладун З.С. Державна політика охорони здоров'я в Україні (адміністративно-правові проблеми формування і реалізації) : монографія. Тернопіль : Екон. думка, 2005. 460 с.
 7. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження : колективна монографія / за заг. ред. проф. Ю.Д. Бойчука. Харків : Вид. Рожко С.Г., 2017. 488 с.
 8. Карамішев Д.В. Державне регулювання інноваційних процесів у системі охорони здоров'я : дис. ... д-ра наук держ. Управління : 25.00.02. Донецьк, 2007. 494 с.
 9. Москаленко В.Ф. Грузєва Т.С. Галієнко Л.І., Іншакова Г.В. Наукове обґрунтування структури завдань та заходів проекту загальнодержавної програми «Здоров'я – 2020: український вимір». *Східноєвропейський журнал громадського здоров'я*. 2012. № 2-3 (18-19). С. 248–257.
 10. Общественное здоровье и экономика / отв. Ред. Б.Б. Прохоров. Москва, 2007. 287 с.
 11. Основні шляхи подальшого розвитку системи охорони здоров'я в Україні / за заг. ред. В.М. Лехан, В.М. Рудого. Київ, 2005. 168 с.
 12. Петрова С.В. Державна політика України у сфері охорони здоров'я в контексті реформи медичного обслуговування. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. 2014. № 2. URL : http://el-zbirn-du.at.ua/2014_2/14.pdf.
 13. Погоріляк Р.Ю., Гульчій О.П. Вивчення проблеми підготовки сучасних керівних кадрів охорони здоров'я в Україні. Україна. *Здоров'я нації*. 2015. № 4 (36). С. 76–80.
 14. Поживілова О. Державна політика України в галузі охорони здоров'я: стан та перспективи розвитку. *Державне управління та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. Дніпро*, 2011. Вип. 1(8). С. 122–132.
 15. Про схвалення Концепції розвитку системи громадського здоров'я від 30 листопада 2016 р. № 1002-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1002-2016-%D1%80>.
 16. Рингач Н.О. Громадське здоров'я як чинник національної безпеки : монографія. Київ : НАДУ, 2009. 296 с.
 17. Рожкова І.В. Розвиток конкурентоспроможності регіонального управління у сфері охорони громадського здоров'я : монографія. Київ : Фенікс, 2009. 384 с.
 18. Торбас О.М. Розвиток організаційно-правових засад місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я. *Економіка та держава*. 2010. № 2. С. 35–42.
 19. Управління охороною здоров'я територіальної громади : монографія / за ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. Київ : НАДУ, 2009. 152 с.
 20. Янюк Н., Бориславська О. Правове регулювання взаємодії місцевого самоврядування і місцевих державних адміністрацій. *Право України*. Київ, 2006. № 6. С. 19–24.

Polkovnikova N. The ways to strengthen the role of local government bodies in the field of population health

Scientific works on the problems of public administration and administrative and legal regulation of the powers of local governments in the field of public health and the interaction of local governments and local state administrations have been studied. The article clarifies the main problems in the health care system; the role of public authorities and local governments in the context of health care management is revealed; outlines ways to strengthen the role of local governments in the field of public health in Ukraine. Emphasis is placed on the need to delineate powers in the field of health care between public authorities and local governments. The difficulties in the process of reforming the healthcare sector of Ukraine in the context of focusing on European standards of health care are highlighted. The need to provide conditions for maintaining the health of the nation as a prerequisite for economic growth and prestige in the international arena has been proved. The negative impact of man-made, natural and environmental risk factors on human health, which cause

many diseases, is emphasized. It is emphasized that this strengthens the requirements for health policy at the state and regional levels. The focus is on finding new ways, mechanisms and methods to improve the management of political processes in the field of social policy of the regions and the activities of local governments in the field of health care. The main ways to strengthen the role of local governments in the field of public health in Ukraine are the implementation of measures at the local level for: disease prevention; providing quality medical care; reduction of the mortality rate; development of a program to extend the life expectancy and working life of people; increasing their social activity; promotion of a healthy lifestyle and health culture; minimizing the negative impact of anthropogenic factors on the environment of a particular region and public health; its rehabilitation and ecological rehabilitation, etc.

Key words: *anthropogenic factors, public policy, public administration, environmental impact, nation health, health culture, local self-government, public authorities, health care.*